

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗ ΖΩΗ & ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΡΟΕ

(ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ)

Δέν ὑπάρχει διηγηματογραφικὸ ἔργο στὴ παγκόσμια φιλολογία τόσο πολυσύνθετο, τόσο πολυποίκιλο, τόσο διαφορετικὸ στὰ καθέκαστα μέρη του, ὅπως τὸ ἔργο τοῦ E. A. Poe.

Διηγήματα κάθε εἶδους, ψυχολογικά, φρικιαστικά, φανταστικά, ποιητικά σὲ βαθμὸ, πὸ φαντάζον ὡς πολυσέλιδα περὶ τραγούδια, χιουμοριστικά περιπετειώδη καὶ ἀστυνομικά ἀκόμη⁽¹⁾. Ἄλλα φιλολογικὰ καλογραμμένα καὶ ἀγαπητὰ στὸν συγγραφέα τους καὶ ἄλλα ρουτινιέρικα λιγάκι καμωμένα γιὰ κερδοσκοπία καὶ καμμιά φορὰ γιὰ τὴν εὐχαρίστηση τοῦ νὰ ξεπιάσῃ, νὰ κοροϊδέψῃ τὸν ὄγλο, τὸν τόσο εὐπιστο στὰ περὶ φανταστικά, μὰ καὶ ἀληθοφανῆς χάρις στὸ στυλ του, ταξείδια τῆς σελήνης ἢ πνευματιστικὰ φαινόμενα

Κι' ὅμως ἀπ' ὅλα αὐτά, τὰ τόσο διαφορετικὰ στὸ εἶδος στὴν ἰδέα, στὴ σύνθεση καὶ στὴν ἀξία ἀκόμη, διηγηματὰ του, ξεφεύγει μιὰ ἐκπληκτικὴ ἐνότης⁽²⁾. Ἡ ψυχολογία καὶ ἡ ἰδεολογία του εἶναι μιὰ. Οἱ ἥρωές του, ἕνας μόνον ἄνθρωπος, εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Πόε. Ἕνας τύπος ἀνθρώπου ἐκφυλισμένου, πὸ ἔχει μέσα του αὐτὸ τὸ ψυχολογικὸ εὑρημα τοῦ Πόε, τὸ «δαιμόνιο τῆς διαφθορᾶς»⁽³⁾, μὲ μιὰ προδιάθεση, στὴν ἔκσταση, στὴν μελαγχολία, στὸν ἀποκρουσισμό, στὸν πανικό, στὸν τρόμο, στὸν μαγνητισμό, μὲ μιὰν ἀγγελικὴ αἰσθηματικὴ καὶ μ' ἕνα χαρακτήρα ἀρρωστο ἀπὸ τὶς καταχρήσεις, γεμάτον ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀσθένειες τῆς προσωπικότητος καὶ τὶς παρεκλίσεις (déviation) τοῦ χαρακτήρα, πὸ κάνουν τὸ ἀποκλειστικὸ καὶ πρωτότυπο ἀντικείμενο τῆς σοφῆς καὶ λεπτόλογης ψυχολογίας του.

Παράλληλα στὴν ἰδεολογικὴ του ἐνότητα, καὶ στὴ

διάπλαση αὐτοῦ τοῦ γενικοῦ τύπου τῶν ἥρώων του, ὁ Πόε ἀφίνει νὰ ξεφύγει ἀπὸ ὄλο του τὸ ἔργο, καὶ ἕνας ἄλλος ἐνιαῖος τύπος, ὁ τύπος τῆς γυναίκας, ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνεται, ὅπως τὴν εἶδε καὶ ὅπως τὴν γνώρισε στὸ βίον του. Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ τοῦ «μεγαλύτερου ἰδεολόγου τῆς Ἀμερικῆς» εἶναι τόσο παράδοξη καὶ αἰσθηματικὴ, πὸ παρουσιάζει ἕνα ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον, ἐνδιαφέρον πὸ μεγαλώνει ἀκόμη περισσότερο ὅταν συλλογίζεται κανεὶς, πὸς ἡ ἀντίληψη αὐτὴ δέν σταματᾷ στὸ ἔργο του, μὰ ἐπεχτείνεται καὶ στὴ ζωὴ του, καὶ διέπει γενικὰ τὶς σχέσεις του μὲ τὶς γυναῖκες πὸ ἐγνώρισε στὸ βίον του. Ἡ ἀποψη αὐτὴ μᾶς φάνηκε ἀξία μιᾶς ἰδιαίτερης προσοχῆς καὶ μελέτης.

*
**

Ὁ Πόε σὲ κανένα μέρος, τόσο τοῦ ποιητικοῦ του, ὅσο καὶ τοῦ τόσο πολυσύνθετου διηγηματογραφικοῦ του ἔργου, δέν μιλάει διὰ σαρκικὸ ἔρωτα. Κανένας ὑπαινιγμὸς ποτέ. Οὔτε ὅταν τὸ ὄπιο καὶ τὸ κρασί μὲ τὶς ἐξερθετιστικὰς τους ἀναθυμιάσεις τὸν κατέχουν. Τὸ μόνον χᾶδι, πὸ φαίνεται νὰ γνωρίζῃ μὲ τὴν γυναῖκα εἶναι τὸ φιλί. Κι' αὐτὸ σ' ὄλο του τὸ πολύτιμο ἔργο τὸ ἀναφέρει μόνον 3 φορὰς. Κι' εἶναι μάλιστα φιλί ἀπάνω στὸ μέτωπο, καὶ τὶς περισσότερες φορὰς ἀποχαιρετιστήριο. Ἡ στάση του μπροστὰ στὴ γυναῖκα εἶναι πάντα παθητικὴ. Φαίνεται νᾶχη σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα τὴν ἀφελῆ ἀγνοία τοῦ ἀθῶου παιδιοῦ. Στὸ μέτωπό της πὸ τὸ φαντάζεται πάντα ἀγγελικὰ ὄραϊο, θαρρεὶ πὸς βλέπει μιὰ ὑπέρογη λάμψη, μιὰ θεϊκὴ αἴγλη. Καμμιά φορὰ τὴν ὑπόθεση ἐνὸς ὀλόκληρου διηγήματος τὴν ἀποτελεῖ τὸ δοξολόγημα, ἢ περιγραφή, ἢ ἐξύμνηση μιᾶς ἀγγελικῆς γυναίκας μονάχα. Μιλάει πάντα γι' αὐτὴν μὲ ἔκσταση, μ' εὐλάβεια, μὲ λατρεία, τὴν περιβάλλει μ' ἕνα θεϊκὸ καὶ ὑπέρογιο μυστήριο. Μὲ τὴν ἴδια διάθεση τὴν ὁποῖαν, οἱ primitifs τῆς Ἰταλίας, ζωγράφιζαν τὶς ἐκστατικὰς τὶς ἀφιλεῖς τους παναγίες. Δένε γιὰ τὸν Fra Angelico, πὸς τὶς ζωγράφιζε γονατιστός. Κάτι ἀνάλογο θὰ συ-

(1) Charles Chassé «Le roman policier d'E. Poe à Nick Karter» p. 141 «Grande Revue» No 9 16ème année. Εἰδικὴ μελέτη γι' αὐτὴ τὴν ἀποψη τοῦ Πόε.

(2) Camille Mauclair. Princes de l'esprit-Poe-. Σελίτες 3-37.

(3) «The demon of nerveisity, κῆτος μετάφραση Σπανδωνῆ, ἐκδόση Φέξη. «Ὁ δαίμων τῆς διαφθορᾶς». Καὶ ἐκδόση Γανιάρη, τὴ σχετικὴ περικοπὴ τοῦ «Μαύρου Γάτου».

ρα εξαφανιζόταν σαν μιὰ σκιά. Ποτέ μου δὲν ἀντιλαμβανόμουνα τὴν εἰσοδό της στὸ γραφεῖο μου, ἀλλοιῶς, παρὰ μὲ τὴν ἀγαπημένη μουσικὴ τῆς βαρθεῖας φωνῆς της, τὴν στιγμὴ, πού ἀκουμποῦσε στοὺς ὤμους μου τὸ ἀλαβαστρένιο χέρι της. Ποτέ καμμιά κόρη δὲν τὴν ἔφθασε στὴν ὁμορφιά τοῦ προσώπου. Ἦταν ἡ ἀναλαμπὴ ἐνὸς ὄνειρου τοῦ ὀπίου . . . μιὰ αἰθέρια ὀπτασία πού σὲ ἀνατάραζε,, πειὸ παράξενη, πειὸ θεϊκὴ κι' ἀπὸ τὶς φαντασίες πού πετοῦσαν ἀπάνω στὶς κοιμισμένες ψυχὲς τῶν παρθένων τῆς Δήλου.» Σ' ἓνα ἄλλο ἀμετάφραστο διήγημά του, λέει: «Βερενίκη! . . . ἀναπολῶ ἴδιονομα της! . . . Βερενίκη! κι' ἀπὸ τὰ γκριζὰ ἐρείπια τῆς μνήμης μου, χίλιες θορυβώδικες θύμησες ξυπνᾶνε καὶ προβάλλουν μ' αὐτὴ τὴ λέξη! . . . Ὡ ὑπέροχη ὁμορφιά κι' ὅμως φανταστικὴ! Ὡ Σύλφισ τῶν ἀνθῶνων τοῦ Ἄρναϊμ . . . Ὡ ναϊάδα ἀνάμεσα στὶς πηγὲς σου! . . .».

Ἔτσι μιλάει γιὰ τὴ γυναῖκα, καὶ μέσα στὰ ποιήματά του. Διθυραμβικά, ἐξαυλωμένα, ἐκστατικά. Καὶ ἡ ζωὴ του ἀκόμη περνᾶει ἔτσι μ' αὐτὴ τὴν πλατωνικὴ κι' ὄνειρώδικη λατρεία στὴ γυναῖκα «*La chasteté de ses écrits fut celle de sa vie*» λέει ὁ Remy de Gourmont. Ἡ πρώτη γυναῖκα, πού ἀγάπησε ἦταν ἡ ἀγγελικὰ ὠραία, μητέρα κάποιου φίλου του, πού τοῦ ἐνέπνευσε ὑστερώτερα τὸ ὑπέροχο τραγοῦδι του «*To Hellen*»

Ἐλένη, ἡ ὁμορφιά σου εἶνα γιὰ μένα
Σάν τὰ παλιὰ ἐκεῖνα Φοινικικὰ καράβια
Πού ἀπὸ μυρωμένες κι' ὄλο χάρη θάλασσης
Ξανάφεραν τὸν παραπλανημένο κι' ἄρρωστο ταξιδευτὴ
Στὴν πατρικὴ του ἀκρογιαλιά . . .

Μετὰ παντρεύτηκε τὴν μικρὴ ξαδερφοῦλα του Virginia Clemin, ἀσθενικὸ κι' αἰθέριο πλάσμα, πού πέθανε ὕστερα ἀπὸ λίγο καιρό. Μιὰ ὁμορφὴ Ἀμερικανίδα συγγραφεύς, πού κι' αὐτὴ ἀγαπήθηκε ὑστερώτερα ἀπὸ τὸν Πόε λέγει σ' ἓνα γράμμα της στὸν Rufus Griswold. «*Παραμελῶ μερικὰ ποιητικὰ ἐπεισόδια στὰ ὁποῖα τὸν ἔρριξε ὁ ρωμαντικός του χαρακτήρας. Νομίζω πὸς ἡ Virginia εἶνα ἡ μόνη γυναῖκα, πού ἀγαπήθηκε ἀληθινὰ ἀπ' αὐτόν.*» Οἱ ἄλλες του γυναικεῖες γνωριμίες μὲ γυναῖκες τῶν γραμμάτων, περιωρίστηκαν πάντα σ' ἓνα πλατωνικὸ κι' ὑμνητικὸ θαυμασμὸ ἀπὸ μέρους του (1). Ἀγαποῦσε τὸ πνεῦμα τους καὶ τὴν συνομιλία τους «*καὶ δὲν φαίνεται ποτε νὰ τοὺς γύριψε τίποτε περισσότερο*» (2).

Στὴ «Βερενίκη» μᾶς διαγράφει ὁ ἴδιος τὴν ἀντίληψή του, γιὰ τὴ γυναῖκα. «*Μέσα στὶς γκριζὲς ἀναλαμπὲς τῆς Αὐγῆς . . . ἀνάμεσα ἀπ' τὶς σκιὲς τῆς*

νέβαινε καὶ μὲ τὸν Πόε. Οἱ περιγραφὲς του εἶναι ὡς προσηυχὲς . . .

«Ἡ ὁμορφιά της ἦταν ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς ὁμορφιὲς πού παρακινοῦν τὴν καρδιά στὸ νὰ μαγευθῆ μαζί καὶ νάγαλήσει. Μέσα στὴ χάρη τῶν κινήματων της ἀνέμιζε ἀσφαλῶς κάτι αἰθέριο. Τὰ βήματά της, δὲν ἄφιναν ἴχνη ἀπάνω στ' ἀσφοντήλια . . . κι' ὅταν μέσα στὴν ἐκστασί μου παρατηροῦσα τὰ χαρούμενα παιχίδια της, πού ἐναλασσότανε μὲ τὰ θλιβερά, δὲν μποροῦσα παρὰ νὰ σκεφθῶ, πὸς δυὸ ψυχὲς διαφορετικὲς ἦτανε κλεισμένες στὸ ἱερὸ θυσιαστήριο τῆς ὑπαρξῆς της . . . Οἱ κρίνοι τῆς κοιλάδας δὲν ἦταν ὁμορφώτεροι . . . Μιὰ παρθένα τόσο ἀγνή καὶ ἀθῶα ὡς τὴν σύντομη ὑπαρξή, πούχε ζήσει ἀνάμεσα στὰ λουλούδια . . .» (1). Αὐτὴ εἶνα μιὰ ἀπὸ τὶς ἠρωίδες του ἡ Ἐλεωνόρα, δηλαδὴ πραγματικὰ ἡ τρυφερὴ καὶ ντελικάτη του γυναικοῦλα, μόλις 14 ἐτῶν, ἡ Virginia Clemin, πού τὴν ἔψαλλε καὶ στὸ «Κοράκι» κάτω ἀπὸ τὸ ἴδιο ὄνομα, καὶ στὴν «Annabel Lee»

Νὰ πὸς περιγράφει μιὰν ἄλλη ἠρωίδα του τὴν Ligeia(2): «Ἦτανε ψηλὴ, λεπτὴ, καὶ τὶς τελευταῖες της μάλιστα μέρες ἀδύνατη. Θὰ προσπαθῆσω μάταια νὰ περιγράψω τὸ μεγαλεῖο, τὴν εἰρηνικὴ φυσικότητα τῶν στάσεων της καὶ τὴν ἀκατάληπτη ἐλαφρότητα, τὴν ἐλαστικότητα τοῦ βήματός της. Ἐρχόταν κι' ὕστε-

(1) Περικοπὴ ἀπὸ τὸ διήγημα «Ἐλεωνόρα» (Πρώτη ἐκδοσις, *The Gift* - 1842) πού ἀπελείφθηκε ἀπὸ τὶς μεταγενέστερες ἐκδόσεις καὶ ἀπὸ τὶς μεταφράσεις του.

(2) «Λίγεια» μετάφραση Σπανδωνῆ—ἐκδοσις Φέξη—Ἡ μετάφραση τοῦ κ. Σπανδωνῆ ἔχει γενικὰ τὸ ἐλάττωμα πὸς ἔγνε ἀπὸ μιὰ ξένη πρὸς τὸν Πόε γλῶσσα (τὴν γαλλικὴν) σὲ μιὰ ξένη γιὰ τοὺς Ἕλληνας (τὴν καθαρεύουσα).

(1) Ὑπάρχουν σοβαρότερες σχέσεις του. Βλέπε, G. Mawry, «*Un amour de Poe*».

(2) Remy de Gourmont. «*Marginalia sur Poe et sur Baudelaire*».—*Promenades littéraires*.

φυλλωσιᾶς τοῦ δάσους, τὸ μεσημέρι . . . . καὶ στὴ
οιγὴ τῆς βιβλιοθήκης μου, τὸ βράδυ . . . . ἐπέρασε
κυματιστὴ, μπροστὰ στὰ μάτια μου . . . καὶ τὴν εἶδα
. . . ὄχι σὰν μιὰ ζωντανὴ Βερενίκη, ποὺ ἀναπνέει,
μὰ σὰν μιὰ Βερενίκη ἐνὸς ὄνειρου . . . ὄχι σὰν ἓνα
πλάσμα τῆς γῆς, ἓνα σάρκινο πλάσμα, μὰ σὰν τὴν
ἀφηρημένη ἔννοια ἐνὸς τέτοιου πλάσματος . . . »

Ἔτσι σὰν ἔννοια τὴν ἀγαπᾷ, ἔννοια, ποὺ καμμιὰ
φορὰ τὴν συγχύζει μὲ ἄλλες ἔννοιες καὶ ἰδέες καὶ
ποὺ συχνὰ τὴν πέρνει γιὰ σύμβολο ἢ τὴν ταυτίζει
μὲ τὴν Ὁμορφιά! Ὁ Baudelaire⁽¹⁾ λέει τὴν γυ-
ναῖκα τοῦ Πόε, Τιτανίδα, ποὺ ἐκδηλώνεται μέσα σὲ
«Πορτραῖτα» ἢ καλλίτερα «τρόπους τοῦ αἰσθάνεσθαι»
τῆς ὁμορφιάς, ποὺ ἡ ἰδιοσυγκρασία τοῦ συγγραφέως,
συνενώνει καὶ συγχύζει, σὲ μιὰν ἀόριστη κι' ὁμοῦ
αἰσθητὴ ἐνότητα, μέσα στὴν ὁποία ζῆ, μὲ περισσό-
τερη ἴσως ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος λεπτότητα, αὐτὴ ἢ
ἀχόρταγη τῆς Ὁμορφιάς λατρεία, ποὺ εἶναι ὁ μεγα-
λύτερός του τίτλος, δηλαδὴ ἡ περιήψη τῶν πολλῶν
του δικαιωμάτων, ποὺ ἔχει ἀπάνω στὴν ἀφροσύνη
καὶ στὸ σέβας τῶν ποιητῶν «ποὺ θάρθουν». Ὁ
Camille Mauclair προσθέτει: «Δὲν βλέπω, στὸν
αἰῶνα μας, ἄλλον ἀπ' τὸν Rosseti, ποὺ νὰ μπόρεσε
νὰ ἀντίληψη μέσα ἀπὸ τὸν ἔξοχον λυρισμὸ τοῦ ἀρκετὴ
θέρημη γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ μιὰ τόσο ἐντελῶς με-
ταφυσικὴ παραλλαγὴ τῆς γυναῖκας». (Princes de
l' esprit σ. 30.)

Στὴ ζωὴ τοῦ Πόε, κανένας ἄλλος σύντροφος δὲν
φανερώνεται. ⁽²⁾ Ξένος πρὸς τὰδέρφια του, χωρὶς
οἰκογένεια, χωρὶς παιδιὰ, χωρὶς φίλους. Καμμιὰ φι-
λία μὲ ἄντρα. Ὁ ὑπέροχος ξεμοναχιασμένος ἰδεαλι-
στὴς μέσα στὸ ὠφελιμιστικὸ περιβάλλον τῆς ρουτινιέ-
ρικης Ἀμερικῆς, μόνο γυναῖκες συμπάθησε, μόνο γυ-
ναῖκες γνώρισε. Πολλές, ἂν ὄχι ὅλες, τὶς ἀγάπησε,
σὰν φιλενάδες, σὰν «confidentes».

Τὸ ἐπίθετο, ποὺ μεταχειρίζεται συχνώτερα γιὰ τὴ
γυναῖκα, ὁ Πόε, εἶναι ἡ λέξη «ἄγγελος», «σεραφεῖμ»
καὶ τὰ παράγωγά τους. Ὅλα τὰ ἄλλα του συναισθη-
ματα δὲν εἶναι γι' αὐτὸν παρὰ διαβολικὰ καὶ διεφθαρ-
μένα «δαιμόνια». Τὸ εδαιμόνιο τῆς Διαφθορᾶς τοῦ
ὀπίου, τοῦ τρόμου, τῆς φρίκης, τοῦ οἰνοπνεύματος
τῆς φαντασίας καὶ ὁποιοδήποτε ἄλλο δημιουργήσε ἢ
φαντασία του, ἀποτελοῦνε τὸ μαῦρο φόντο, μέσα στὸ
ὁποῖο, θαῦμα λευκότητος, λατρείας, θρησκείας, ὁμορ-
φιάς καὶ ἔκστασης, προβάλλει τὸ ἀγγελικὸ φῶς τῆς
ἀντίληψης του γιὰ τὴ γυναῖκα.

Ἐχτὸς ὁμοῦ ἀπὸ τὶς ἀγαπημένες κι' ἀπὸ τὶς φιλι-
κὲς γνωριμίες στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὑπάρχει καὶ

μιὰ ἄλλη γυναῖκα, ἡ μητέρα. Ὁ Πόε τὴν δικιά του
τὴν φθισικὴ θεατρίνα τὴν ὁμορφη Mrs Hopkins
δὲν τὴν γνώρισε καθόλου γιατί εἶχε πεθάνει δίνον-
τάς του τὸ φῶς. Ἡ πλούσια κυρία Allan, ποὺ τὸν
υἱοθέτησε καὶ τὸν ἀγάπησεν ἐξαιρετικὰ δὲν φαίνεται
νάκανε πολλὴν ἐντύπωση στὴ συναισθηματικότητά του
παιδιοῦ. Πέθανε ἄλλως τε κι' αὐτὴ, ἀρκετὰ νωρὶς.

Ὁ Πόε ὁμοῦ ἤρε καὶ τρίτη μητέρα, τὴν θεία του,
τὴν Maria Clenun. Ὅλοι οἱ βιογράφοι του δὲν
βρίσκουν παρὰ εὐγνωμόνα λόγια γι' αὐτὴν τὴ γυ-
ναῖκα, ποὺ ἦτανε μαζί πεθερά του, θεία του καὶ
μητέρα του. Ἦταν ἓνας ἀκούραστος ἄγγελος αὐτα-
πάρησης καὶ καλωσύνης ⁽³⁾. Ὁ ποιητὴς τὴν ἀγά-
πησε, ὑπερβολικὰ καὶ τὴν ἕμνησε σ' ἀπαράμιλλους
στίχους, ποὺ ὁ Baudelaire τοὺς ἔβαλε γιὰ πρόλογο
στὴ μετάφρασή του, ποὺ εἶναι ἀφιερωμένη σ' αὐτὴν
τὴν τρίτη καὶ μόνη ἀληθινὴ μητέρα τοῦ Ροε. Μετα-
φράζουμε ἐδῶ αὐτὸ τὸ σοννέτο, μὲ τὴν πεποιθήση πὼς
ἢ παράθεσή του δείχνει καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλη διή-
γησὴ τί στάθηκε αὐτὴ ἡ γυναῖκα γιὰ τὸν ποιητὴ τοῦ
«Κορακιοῦ». Ἀξιοσημείωτοι οἱ πρῶτοι στίχοι γιὰ τὸ
κατανυκτικὸ τους αἰσθημα. Ὁ ποιητὴς ποὺ δὲν γνώ-
ρισε ποτὲ τὴν στοργὴ τῆς πρόωρα πεθαμένης μητέ-
ρας του, τὴν μαντεύει τὴν προαισθάνεται, καὶ τὴν
φαντάζεται, σὰν τὴν τρυφερώτερη ἀγγελικὴ σχέση,
κι' αὐτὴ του τὴν ἀντίληψη φέρνει δικαιολογία στὴν
προσφώνηση, ποὺ ἀπευθύνει στὴν θεία του.

Στὴ Μητέρα μου

Ἐπειδὴ νοιώθω, πὼς ψηλὰ στὸν γαλανὸν αἰθέρα
Ὅταν ψαλλίζουν οἱ ἄγγελοι λογάκια τρυφερά
Μέσα ἀπὸ τῆς ἀγάπης τους τὰ λόγια τὰ θερμὰ
Δὲν βρίσκουν πειὸ βλαβητικὰ λέξη, ἀπὸ τὸ «μητέρα.»

Γι' αὐτὸ, καιρὸ, μὲ τὸνομα σοῦχω ἔτοθτο μιλῆσει
Σένα, ποὺ, μῦσαι πειὸ πολὺ μητέρα κι' ἀπ' τὴν ἄλλη
Καὶ μοῦ γεμίζεις τὴν καρδιά, ποὺ ὁ Χάρος σ' ἔχει στήσει
Ὅταν ἐλύτρωσε ἀπ' τῆ γῆ τῆς Βιργινίας τὰ κάλλη.

Τὴν μάννα μου τὴν καθαυτὴ, ποῦναι καιρὸ, νεκρὴ
Μονάχα σὰν μητέρα μου μποροῦσα νὰ τὴ νοιώσω
Νῶ Σὺ εἶσαι μάννα τῆς γλυκειᾶς, ποῦχω ἀγαπήσει τόσο.

Κι' ἔτσι γιὰ μέναν ἀπ' αὐτὴν εἶσαι πειὸ λατρευτὴ,
Ὅπως τὴν κόρη Σου ἀγαποῦσε ἡ ἄμοιρη ψυχὴ μου
Περισσότερο ἀπὸ μένανε πειότερο ἀπ' τὴ ζωὴ μου.

Ἄς ξανάρθουμε στὶς ἀγαπημένες του κι' ἄς βια-
στοῦμε νὰ τελειώσουμε αὐτὴ τὴν μελέτη, ποὺ τὴν θε-
λήσαμε σύντομη καὶ συνοπτικὴ. ⁽²⁾

Εἶναι περιέργο, πὼς τὶς ἰδέες του τὶς συνδέει μὲ
τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου. Εἶναι ὅλες μελλοθάνατες ἢ

(1) Jean Richelin «L' âme américaine» — Poe — Jules
Claretie «Τὸ δαιμόνιο τοῦ Τρόμου» «Μοῦσα» φύλλο 120
μετάφραση Γιάννη Παναγιώδη. Ἀκόμη Baudelaire, Man-
clair, Gourmont, Jéché, Ingram.

(2) Μερικὲς μας σελίδες γιὰ τὸν Πόε βρίσκονται ἀκόμη
στὸν πρόλογο καὶ στὶς ἐπισημειώσεις μιᾶς μετάφρασής μας,
ἐκλεχτῶν διηγημάτων του, ποὺ κυκλοφορεῖ σὲ λίγο καιρὸ,
ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Γαλιάνη.

(1) Charles Baudelaire, E.A. Poe, Sa vie et ses œuvres.
Πρόλογος στὶς «Histoires Extraordinaires» σ. 33 καὶ
«Nouvelles notes sur E. A. Poe» τοῦ ἴδιου.

(2) John. H. Jugram. «Life Letters and Opinions of
E. A. Poe», βιβλίον, ποὺ στάθηκε τὸ κυριώταρον βοήθημά
μας.

νεκρές. Ένα σπαθί άόρατο κάποιου Λαμοκλέα τις άπειλεϊ. Όλες κι' ή Morgella κι' ή Ligeia κι' ή Λεωνόρα κι' ή Annabel Lee κι' ή Βερενίκη, όλες πεθαίνουν ή σβύνουν μέσα στο ύπερφυσικό φώς, που τις τριγυρίζει. Η μιá είναι πεθαμένη και την νοσταλγει, άλλη πεθαίνει κι' ύστερα ξαναβρίσκει τὰ χτυπητώτερα χαρακτηριστικά της στην καινούργια του γυναίκα ή στην κόρη της, που τής μοιάζει και υπό τὸ κράτος μιανού παιδικού τρόμου, διαπιστώνει τὸ γεγονός, άλλοτε πάλι είναι μόνο μελλοθάνατες. Λέγει σὲ κάποιου του ποίημα.

Δὲν μποροῦσα νάγαπήσω, παρὰ μόνο όταν ὁ θάνατος
Έσμιγε τὸ χνῶτο του, μὲ τὸ μῦθο τῆς ὀμορφιάς,
"Η ὁ Ὑμέναιος, ὁ Καιρὸς κι' ή Μοῖρα
Όρθώνονταν ἐμπόδια, ἀνάμεσα σ' αὐτήν και ἐμένα ...

Μιá τέτοια αντίληψη είναι νοσηρή, κι' ἴσως μάλιστα νά μπαίνη σιὰ ὄρια τῆς ψυχιατρικῆς. Αὐτὴ τὴν γνώμη ἔχει ὁ Emile Lauvrière (Renaissance du livre—Bloud—Alcan) που θεωρεῖ αὐτὴν τὴν αντίληψη τοῦ Poe γιὰ ἓνα «cas d'érotomanie morbide» ἓνα εἶδος φετιχισμού. Κι' αὐτὸς ὁμοῦς ἀποκαλεῖ τὸν Πόε, ἔκφυλο, ἀλλὰ ὑπέριτερο ἔκφυλο.

Πάντως ὁμοῦς, εἴτε αὐτὴ τὴν ψυχιατρικὴ ἀποψη πάρουμε, εἴτε τὴν ποιητικὴ, βλέπουμε πὼς ὁ Πόε που τόσο ἄδικα κατηγορήθηκε γιὰ τὴν ἠθικὴ διαφθορά του, ἔχει σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, που εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα στοιχεῖα τῆς ἀνηθικότητος, τὴν ἰδεαλιστικὴν αντίληψη ἑνὸς ἀθώου και παρθενικοῦ παιδιοῦ.